

להיות כמו האלוקים

היהדות דורשת מן האדם "ללכת בדרכי ה'" ולהיות כמו ה' בכבודו ובעצמו.
למה הכוונה וכיצד אפשרי הדבר?

בשיעור זה נסביר, שלהיות כמו האלוקים מתבטא בראש וראשונה בעשיית פעולות של חסד ושיפור תכונות האופי שלנו. נראה ש"ללכת בדרכיו" מביא לאחדות עם ה', והשגת האלוקית מעבר לגבולות התפיסה האנושית. לעומת זאת, בשיעור זה נראה גם מהן התוצאות הנגרמות כאשר האנושות אינה חותרת אל האידיאל האצילי הזה.

בשיעור זה נבחן את השאלות הבאות:

- כיצד יכול האדם הסופי להיות כמו האלוקים שהוא אינסופי?
- מדוע זה חשוב להיות כמו האלוקים?
- מה יכולים אנו להשיג על ידי כך שנהיה כמו האלוקים?
- למה מתכוונת התורה כשהיא קוראת לאדם שמונה פעמים "ללכת בדרכי ה'?"

תוכנית השיעור

סעיף I. עולם שמחקה את ה' לעומת עולם שאינו מחקה את ה'

סעיף II. האלוקים האינסופי קורא לאדם הסופי ללכת בדרכיו

סעיף III. לעשות פעולות של חסד זה להיות כמו האלוקים

סעיף IV. דרכים אחרות לקיים את המצוה של להיות כמו האלוקים

חלק א'. שפר את תכונות האופי שלך

חלק ב'. השתמש ברצונך החופשי

חלק ג'. התרחק מן הרע

חלק ד'. היה איש אמת

סעיף V. החשיבות העיקרית של להיות כמו האלוקים

סעיף VI. התוצאות של להיות כמו האלוקים

חלק א. אנו הופכים להיות עם ה' כאשר אנו הולכים בדרכיו

חלק ב. אנו משיגים אחדות עם ה'

חלק ג. השגת עמוקה של האלוקים מעבר ליכולת השכלית

חלק ד. מי שנוהג כמו האלוקים, מקדש את שמו

סעיף VII. ללמוד את ילדינו להיות כמו האלוקים

סעיף I. עולם שמחקה את ה' לעומת עולם שאינו מחקה את ה'

בסעיף זה נראה שלהיות כמו האלוקים פירושו לעשות פעולות של חסד ושיפור תכונות האופי שלנו כדי להפוך להיות יותר רחומים וסבלניים לזולתנו. כדי להבין את ההשפעה של השאיפה האנושית "להיות כמו אלוקים", הבה נחשוב לרגע איך היה נראה העולם ללא האידיאל הזה.

האכזריות והברבריות של גרמניה הנאצית התאפשרה באמצעות הדעה שהקב"ה אינו נמצא, ושהאדם הוא הסמכות העליונה. דעה זו אפשרה לאנשים לסגת להתנהגות חייתית מתוחכמת, ללא חובה לתת דין וחשבון לראייה מוסרית, רחומה, גבוהה יותר. לעומת זאת, היהודים שאפו תמיד לחקות את האלוקים, ומשום כך השפיעו השפעה מכרעת על האנושות:

1. ג'ון אדמס, הנשיא השני של ארה"ב, ממכתבו לפ. א. ואן דער קמפ (1808), המופיע בספר Pennsylvania Historical Society, אומר: היהודים תרבתו את האנושות יותר מכל אומה אחרת בהיסטוריה.

אני נחוש בדעתי שהיהודים עשו יותר מכל אומה אחרת כדי לתרבת את האדם. לו הייתי אתאיסט והייתי מאמין בגורל נצחי עיוור, עדיין הייתי מאמין שהגורל הועיד את היהודים להיות האמצעי החיוני ביותר לתרבות האומות...

העם היהודי הוא האומה המהוללת ביותר שאי פעם אכלסה את העולם הזה. הרומאים והאימפריה שלהם היו רק בועה בהשוואה ליהודים. הם העניקו דת לשלושת רבעי העולם והשפיעו על ענייני האנושות יותר וביותר אושר מאשר כל אומה אחרת, עתיקה או מודרנית.

2. קן ספירו, ב- World Perfect: ההשפעה היהודית על התרבות

ללא השפעתו של העם היהודי וערכי השוויון בפני החוק של התורה, הנהגה לצדק חברתי ולנתינת דין וחשבון לאינסטנציה מוסרית אלוקית, האנושות לעולם לא הייתה משתחררת משרשיה בעבודת האלילים. למעשה, ההנהגות הבאות היו דבר שבשגרה בעולם ללא תורה: רצח תינוקות, קרבנות בני אדם, רצח לשם שעשוע, סחר מלחמתי וכיבוש למטרת רווח, פיאודליזם, עבדות נטולת צלם אנושי, אנאלפביתיות המונית, ואי המצאותם של מוסדות חברתיים שידאגו לעניים ולנצרכים.

כאשר קהילה שלמה מאוחדת סביב מטרה משותפת להיות כמו אלוקים, ההשפעות החיוביות הן ברורות. לדוגמה, גמ"ח (ראשי תיבות של 'גמילות חסדים', דהיינו פעולות של חסד) הינו קרן הלוואות ללא ריבית של מוצרים, שירותים, או כסף. בקהילות שומרי תורה ומצוות ישנו מספר גדול של גמ"חים, כפי שמעיד המקור הבא.

3. The Newcomer's Guide: מדריך הטלפונים לקהילה הדתית של דוברי אנגלית בירושלים (newcomersguideisrael.com) – רשימה חלקית של כ- 270 גמ"חים. כשקהילה רוצה לחקות את הקב"ה ולעשות טוב, אזי המשאבים מחולקים לטובת הכלל.

גמ"ח אבלים

כסאות נמוכים, נרות נשמה, סידורים, שלטי "המקום ינחם", ספרים. משפחת לרנר, רח' נחל תמר 5, רמת בית שמש

גמ"ח רהיטי תינוקות

כסאות גבוהים, נדנדות, מושבי בטיחות לתינוקות, עגלות, מושבים תומכים, שידות. משפחת אפלבוים, רח' פנים מאירות 1, קריית מטרסדורף, ירושלים

גמ"ח בגדים

מקבלים ומחלקים בגדים, חפצי בית, צעצועים וכו'. ניתן להגיע בכל זמן או להתקשר לשם איסוף.
גמ"ח ליבי, רח' רייכמן 25, בית ישראל, ירושלים

גמ"ח תכשיטים

תרמו תכשיטים שאינכם חפצים בהם או שנשברו, מזהב או מכסף, עבור כלות נצרכות (מאומת ע"י הגמ"ח) גמ"ח זכרון חנה.

גמ"ח ארוחות לאחר הפלה

ארוחות ותמיכה לאחר הפלה. מאורגן בדיסקרטיות. חיה וייסברג.

גמ"ח תרופות

משפחת פרבשטיין, רח' ארזי הבירה 45/7, ארזי הבירה, ירושלים

גמ"ח ספרי לימוד

משפחת מילר, עזרת תורה 41, עזרת תורה

גמ"ח מכונית לחתן-כלה

מכונית רולס רויס לוקחת את הכלה והחתן לחתונתם. משפ' מור, קריית אונסדורף, ירושלים.

4. הרב אברהם ארמון, בספרו Journey to Virtue 60:1 – כשאנשים חושבים איך הקב"ה היה מתנהג במצב מסוים, הם פועלים ביתר רגישות והבנה כלפי אחרים.

הרב ישראל סלנטר הלך פעם באופן אישי למסור סכום כסף לאדם בעיר הקרובה. כאשר שאלו אותו מדוע הוא הולך באופן אישי אל הבעלים ולא שולח את הכסף עם שליח, הוא ענה:

הגמרא (יבמות ע"ח א') מלמדת, שזוהי תכונה של הקב"ה: כאשר הקב"ה מזכיר את מגרעותיו של אדם, הוא באותו זמן גם מזכיר את גדולתו.

"גם אני", אמר רבי ישראל, "צריך לבקר רב פלוני על התנהגות שבעיניי היתה לא כשורה. היות ואני מחויב לחקות את דרכי השם, אני צריך לכבד את יעד הביקורת על הגדולה שיש לו. על ידי כך שאני טורח לנסוע אל הרב הזה ולהחזיר לו את הכסף באופן אישי, אני מכבד את לימוד התורה שלו ואת מעשיו הטובים באותה שעה שאני מבקר אותו.

5. הרב בנימין פרוזנסקי בספרו Stories for the Jewish heart עמ' 5-144 – כאשר אנשים מונעים על ידי הרצון העז לחקות את האלוקים, הם הולכים מעבר לפירוש המילולי של הדין המדבר על פעולות של חסד.

הרב גיסינגר הוא תלמיד של הרב פאם, ראש הישיבה הגדול של ישיבת תורה ודעת. יום אחד, בשעה שהיה חולה בבית הרפואה, ביקש אביו של הרב גיסינגר שהרב פאם יקדיש זמן מחוץ ללוח הזמנים שלו על מנת לבקר אותו בבית הרפואה, כי חש שזה עשוי לרומם את מצב רוחו ולהביא להחלמתו.

"מאד הייתי רוצה לבקר את אביך בבית הרפואה", ענה הרב פאם. "אך צר לי לומר שאני לא יכול, מפני שאני כהן" (הכהן, בגלל דרגת הקדושה הגבוהה שלו חייב על פי חוקים מיוחדים של טומאה וטהרה להימנע מלהיות בתוך אותו בניין שבו נמצאת גופת מת).

אולם הבעת פניו של הרב פאם סימנה שזה עדיין לא סוף הסיפור. הוא נעץ מבט בשולחנו, כאילו מחפש איזה רעיון. לבסוף הרים עיניו אל הרב גיסינגר. "האם יש חלון בחדר של אביך בבית הרפואה?"

"כן."

"האם אביך מסוגל להגיע לחלון?"

"אני חושב שכן."

"נפלא!" אמר הרב פאם בהתרגשות של אדם שזה עתה גילה תגלית חדשה. "יש לי תוכנית. בשעה 2 בצהריים ביום שלישי, תביא את אביך לחלון ואני אעמוד ברחוב בדיוק מתחת לחלון. אני אסתכל כלפי מעלה אל חלוננו ואנופף לו לשלום ואתן לו ברכה לרפואה שלמה. כך אוכל למלא את בקשתו של אביך."

באותו יום שלישי, בדיוק בשעה 2.00, הרב גיסינגר עזר לאביו לצאת מהמיטה וללכת אל החלון בחדרו שבבית הרפואה. ברחוב, במרחק מספר רב של קומות, עמד ראש הישיבה הגדול, שהסתכל ישירות אל החלון, כשהוא מנפנף בידו, מחייך ואומר ברכה להחלמתו של החולה. למרות שמשות החלון והמרחק ביניהם, אביו של הרב גיסינגר התחמם בחום שקרן מנוכחותו של הרב פאם.

הרב גיסינגר מעיד שזמן קצר לאחר ביקורו של הרב פאם, מצבו של אביו החל להשתפר. סוף כל סוף הוא השיג את המינון המקרא של התרופה היחידה שהיתה יכולה באמת לעזור לו.

אחת הדרכים להיות כמו אלוקים היא לבקר את החולה (סוטה י"ד א', להלן). כאשר כל אישיותו של אדם מעוצבת על ידי הרצון העז להיות כמו אלוקים, ולא רק לעשות פעולות של חסד כאשר זה נוח לו – אז יש לאדם סיכוי גדול יותר למצוא דרכים יצירתיות ובלתי שגרתיות לעשות חסד ולרחם.

סעיף II. האלוקים האינסופי קורא לאדם הסופי ללכת בדרכיו

בסעיף זה נשוחח על מקור המצוה: להיות כמו האלוקים.

האדם נקרא "ללכת בדרכי ה'" לא פחות משמונה פעמים בתורה.

1. בספר דברים, פרק כ"ח פסוק ט' – האלוקים האינסופי קורא לאדם הסופי ללכת בדרכיו ולהתקרב אליו.

יְקִימוּךְ ה' לֹא לְעַם קְדוֹשׁ כְּאִשֶׁר נִשְׁבַּע לְךָ בִּי תִשְׁמֹר אֶת מִצְוֹת ה' אֱלֹהֶיךָ וְהִלַּכְתָּ בְּדַרְכָּיו:

הפסוק הנ"ל הוא אחת הברכות המוזכרות בתורה, שבני ישראל יכולים לצפות לקבל, אם יקיימו את מצוות ה' (דברים כ"ח, א-ד).

2. דברים פרק יא פסוק כב – תפקידו של האדם בעולם הזה הוא לאהוב את השם וללכת בדרכיו.

כִּי אִם שָׁמֹר תִּשְׁמְרוּן אֶת כָּל הַמִּצְוָה הַזֹּאת אֲשֶׁר אֲנִי מִצְוֶה אֶתְכֶם לַעֲשׂוֹתָהּ לְאַהֲבָה אֶת ה' אֱלֹהֵיכֶם לְלַכֵּת בְּכָל דַּרְכָּיו וּלְדַבְּקָהּ בּוֹ: וְהוֹרִישׁ ה' אֶת כָּל הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה מִלְּפָנֵיכֶם ...

הפסוק הנ"ל מופיע כחלק מן התזכורת של משה לבני ישראל על המטרה הקדושה שלהם בעולם ועל מחויבותם לחיות בהתאם לקדושתה של ארץ ישראל (חזקוני).

ה' קורא לאדם ללכת בדרכיו עוד בשישה מקומות בתורה: דברים פרק ח' פסוק ו', פרק י' פסוק יב, פרק יג, פסוק ה, פרק יט פסוק ט, פרק כו פסוק יז, ופרק ל פסוק טז.

כיצד אפשרי לאדם הסופי "ללכת בדרכי ה'" האינוסופי? בסעיף הבא נראה כיצד שאלה זו נענית על ידי התורה שבעל פה.

סעיף III. לעשות פעולות של חסד זה להיות כמו האלוקים

בתורה, ה' מתאר לאדם את המידות של הרחמים והחסד שהוא עצמו מראה בעולם הזה. פסוקים אלו משמשים כמקור וכתכנית כיצד על האדם לחקות את האלוקים.

1. שמות פרק לד, פסוקים ו-ז – שלוש עשרה מידות הרחמים של הקב"ה

ה' ה' קל רחום וחנון ארך אפים ורב חסד ואמת. נצר חסד לאֱלֹפִים נשא עון ופָּשַׁע וְחַטָּאתָה וְנָקָה ...

2. תלמוד בבלי מסכת סוטה י"ד א' – כאשר האדם מחקה את הדרכים שבהם ה' דואג לברואיו (כפי שמסופר בסיפורי התורה), אזי האדם "הולך בדרכיו" ודבק בו.

ואמר רבי חמא בר חנינא מאי דכתיב אחרי ה' אלקיכם תלכו וכי אפשר לו לאדם להלך אחר שכניה? ...

אלא הלך אחר מידותיו: מה הוא מלביש ערומים דכתיב ויעש ה' אלקים לאדם ולאשתו כתנות עור וילבישם, אף אתה הלבש ערומים;

הקב"ה ביקר חולים דכתיב וירא אליו ה' באלוני ממרא, אף אתה בקר חולים;

הקב"ה ניהם אבלים דכתיב ויהי אחרי מות אברהם ויברך אלקים את יצחק בנו, אף אתה נהם אבלים;

הקב"ה קבר מתים דכתיב ויקבור אותו בגיא, אף אתה קבור מתים.

3. הרב ד"ר אברהם י. עברסקי, בספרו Do Unto Others בהוצאת Andrews McMeel, עמודים 118-116 – לעזור לחלש ולחסר כל בחסד וברחמים זה לחקות את הקב"ה.

בברדיצ'ב חי פעם אדם שנאבק להגדיל את הכנסתו הזעומה כדי לתמוך במשפחתו. לאדם זה היו שאיפות גרנדיוזיות והוא היה אומר לאשתו שוב ושוב שהוא רוצה לנסוע ללייפציג, שהיתה עיר קרובה, כדי לחפש את מזלו, אך אשתו התנגדה. "מה יהיה עלי ועל הילדים? לא די לך שאנו מורעבים, הרי אם תעזוב נהיה גם נטושים. איך אתה מצפה שאתמוך בשני ילדינו אם אתה עוזב?"

יום אחד הגיע האישי הביתה עם בשורות טובות. "נשכרתי לעבודה על ידי בורוכוביץ' כדי לייצג אותך בלייפציג. הוא ישלם לי משכורת טובה. כל יום שישי תגיעי למשרדו ותקבלי את המשכורת. אני צריך לעזוב מיד משום שהוא מנהל כרגע משא ומתן לגבי מספר עסקות חשובות."

ביום שישי של אותו שבוע הגיעה האשה למשרדו של בורוכוביץ' כפי שהורה לה ונתנה לקופאי את שם בעלה.

הקופאי היה נבוך. "אין לנו עובד בשם זה", אמר. האשה הבינה פתאום שבעלה רימה אותה. היא התחילה לבכות בכי מר.

בורוכוביץ', שעבד במשרדו, שמע את בכיה ויצא לראות מה קורה. הקופאי הסביר לו כיצד רומתה האשה על ידי בעלה. "אוי, בשם אלוקים, פרח לגמרי מראשי להודיע לך", הוא אמר לקופאי. ואז פנה לאשה ואמר, "בעלך אמר לך את האמת. הסוכן שלי בלייפציג נפטר ושכרתי לעבודה את בעלך, אך קרו כל כך הרבה דברים השבוע ששכחתי להודיע על כך לקופאי. כן, עלך לבוא בכל יום שישי כדי לקבל את משכורתו."

יותר משנה עברה, שבה הבעל בלייפציג הצליח בעסקיו ושב לברדיצ'ב עם מספיק כסף כדי להקים לעצמו עסק. הוא ציפה למצוא את משפחתו כשהם חסרי כל ולמקלחת של קללות מאשתו, אך קיווה שהיא תסלח לו עכשיו כשהוא יכול לספק פרנסה למשפחתו בהרחבה. מה גדולה היתה הפתעתו כאשר אשתו וילדיו, לבושים היטב ובריאים, חבקו אותו. כעבור זמן הוא שמע מאשתו את הסיפור והבין שבורוכוביץ' כיסה עליו. כמה ימים לאחר מכן הוא חישב את כל מה שהוא חייב לבורוכוביץ' ובא אליו לשלם את החוב, אך הלה סרב לקבל ממנו. "הייתי מאושר לתמוך במשפחתך. לא אמכור את האושר הזה בכסף".

בורוכוביץ' היה קמזן מפורסם, תאמינו או לא, אך סיפור זה (כמו גם אחרים) מראה כיצד הוא שינה את אופיו במשך חייו על ידי פעולות של חסד!

4. רש"י, דברים יא, כב. ללכת בדרכי ה' פירושו להיות כמו ה' בהיותנו רחומים ועושים פעולות של חסד.

ללכת בכל דרכיו - הוא רחום ואתה תהא רחום, הוא גומל חסדים ואתה גמול חסדים:

לחקות את הקב"ה זה אומר לא רק לפעול בחסד אלא גם להיות רחום.

סעיף IV. דרכים אחרות לקיים את המצוה של להיות כמו האלקים

בסעיף II ראינו כיצד עשיית פעולות של חסד היא דרך להיות כמו האלקים. בסעיף זה נבחן דרכים אחרות שבהן נוכל להיות כמו אלקים, כולל שיפור תכונות האופי שלנו.

חלק א'. שפר את תכונות האופי שלך

1. הרמב"ם בספר המצוות, מצות עשה מס' 8 – להיות כמו האלקים זה אומר להכליל את תכונותיו - רחמים, חסד וצדק – בתוך אישיותנו.

והמצוה השמינית היא שצונו להדמות בו יתעלה לפי יכלתנו והוא אמרו (תבוא כח) והלכת בדרכיו. וכבר כפל צווי זה ואמר (עקב י ויא) ללכת בכל דרכיו.

ובא בפירוש זה מה הקדוש ברוך הוא נקרא רחום אף אתה היה רחום מה הקב"ה נקרא חנון אף אתה היה חנון מה הקב"ה נקרא צדיק אף אתה היה צדיק מה הקב"ה נקרא חסיד אף אתה היה חסיד וזה לשון ספרי (ס"פ עקב).

וכבר נכפל הצווי הזה בלשון אחר ואמר (ראה יג) אחרי י"י אלהיכם תלכו ובא בפירוש גם כן (סוטה יד א) שענינו להדמות בפעולות הטובות והמדודות החשובות שיתואר בהם האל יתעלה על צד המשל יתעלה על הכל עליו רב:

2. הרב יצחק סילבר בספרו משפטי השלום פרק 14.8 – להיות כמו אלוקים דורש כוונה לשיפור עצמי.

ומי שאינו משתדל להישיר דרכיו, ולכבוש יצרו, ולתקן מחשבותיו ומעשיו לאהבת ה', ולקיים המצוה הזאת, ביטל עשה זה.

במקורות הבאים נוכל לבחון תכונות אופי ספציפיות של ה' שאותם אנו יכולים לחקות.

3. רבי משה קורדבירו, בספרו תומר דבורה פרק 1, ובמיכה פרק 7 פסוקים יח-כ – עלינו לחקות את י"ג מידות הרחמים של הקב"ה.

האדם ראוי שיתדמה לקונו ואז יהיה בצורה העליונה, צלם ודמות ... לפיכך ראוי שיתדמה אל פעולות הכתר, שהן שלוש עשרה מידות של רחמים עליונות ורמוזות בסוד הפסוקים.

[בשלושת הפסוקים האחרונים של ספר מיכה, שאותו קוראים בשבת שובה ובמנחה של יום כיפור – הנביא מזכיר את שלוש עשרה התכונות העיקריות הכלולות בחסד ורחמים של הקב"ה.]

מִי אֵל כְּמוֹךָ יְשׁוּאָה עֲוֹן וְעֵבֶר עַל פְּשָׁעֵי לְשׂאֲרֵית נַחֲלָתוֹ לֹא הִחְזִיק לְעַד אִפּוֹ כִּי חָפֵץ חֶסֶד הוּא יִשׁוּב יִרְחַמְנוּ יִכְבַּשׁ עֲוֹנוֹתֵינוּ וְתִשְׁלַיֵךְ בְּמִצְלוֹת יָם כָּל חַטָּאוֹתֵם: תִּתֶּן אֲמֶת לְיַעֲקֹב חֶסֶד לְאַבְרָהָם אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לְאַבְרָהָם מִימֵי קֶדֶם:

4. הרב אברהם ארמן, בספרו Journey to Virtue 60:3 - היו סבלניים כמו ה' שהוא תמיד סבלן.

הקטע הבא מבוסס על דבריו של החכם והקבליסט, רבי משה קורדבירו, המדבר בהרחבה בספרו 'תומר דבורה' על שלוש עשרה המידות של הקב"ה, ומסביר איך ניתן לחקות אותן על ידי כל אדם בחיי היום-יום שלו.

המידה הראשונה המתוארת בספר מיכה נובעת מתוך המילים: מי א-ל כמוך. לקב"ה סבלנות אין קץ והוא סובלן לאלה המעליבים אותו, כפי שנראה מן העובדה שהוא, יתברך, מקיים את כל הבריאה בכל זמן, כך שגם ברגע זה שאותו אדם חוטא ... הוא, יתברך, ממשיך להעניק מטובו ואת תמיכתו לחוטא ולא יבר המעליב עצמו. [ראה במלכים א', פרק יג, פסוקים ד-ו דוגמה מצוינת לכך.]

עלינו ללמוד מכך להיות סובלני כלפי אנשים שמעליבים ומעצבנים אותנו, ולהמשיך לעשות עימם חסד גם כאשר הם ממשיכים להרגיז אותנו.

5. באותו מקום 60:6 – אהוב את אחיך היהודים כפי שהקב"ה אוהב את עמו ישראל.

המידה הרביעית מתוארת בספר מיכה כמיועדת ל'שארית נחלתו'. פירושו שה' רואה בעם ישראל את ילדיו, יתברך, ואומר: "מה אני יכול לעשות להם; הם ילדיי אחרי הכל, ואם ייגרם להם נזק כלשהו, גם אני אסבול!"

גם אנחנו צריכים לפעול כאילו כל יהודי הוא קרוב שלנו, לאחל לכל יהודי רק טוב ולתת לו אותה דרגת כבוד שהיינו רוצים שיתנו לנו. אחרי הכל, אנחנו כולנו חלקים של נפש קולקטיבית אחת מאותו מקור אלקי.

6. באותו מקום 60:9 – חקה את הסליחה השלמה ואת הקרבה המיוחדת שהקב"ה שומר לאלה שרוצים לשוב אליו.

המידה השביעית היא ישוב ירחמנו. זהו הטבע האנושי, שאדם הסובל מפציעה, ומאוחר יותר סולח לתוקף, יכול עדיין לשאת שאריות של התנגדות בגלל הכאב שהוא סבל; הסליחה יתכן שאיננה שלמה. לעומת זאת, הקב"ה שונה מאתנו – כשהוא יתברך רואה שאדם שחטא רוצה באמת לעשות תשובה ולהתנגד לחטא שלו, הוא, יתברך, מושך אליו את החוזר בתשובה אפילו קרוב יותר מבעבר, כפי שלימדו חז"ל, "במקום שבעלי תשובה עומדים, אפילו צדיקים גמורים אינם יכולים לעמוד" (ברכות 34).

גם אנו צריכים להשתדל לנהוג כך. אם אדם שהרגיז אותנו רוצה מאד לתקן את עצמו, אל לנו לשמור לו טינה או רוגז. כמו כן עלינו לנהוג בו ביתר חסד מאשר נהגנו בו לפני הארוע המרגיז.

7. הרב אליהו דסלר, בספרו מכתב מאליהו, כרך V עמ' 21 – ענוה: כמו שהקב"ה מכוון את נוכחותו האינסופית על מנת ליצור מקום שבו העולם הסופי יכול להתקיים, כך גם האדם צריך לכוון את ההתרכזות בעצמו כדי שתתגלה האלקות.

אמר האריז"ל שהרחוק מן המרכז בהשתלשלות הספירות – היינו ספירת מלכות – הוא היותר קרוב אל התכלית.

ספירת מלכות היא העשירית ממעלה למטה ושם ההסתר הוא עמוק ביותר, אבל דוקא שם הוא הגילוי העיקרי...

ושם עבודת האדם היא לבטל ולצמצם את ישותו כדי להכניס אל תוך עולמו מן האורות ההם, ובוה לגלות כבודו ית' בתוך ההסתר.

בצמצם זה הוא הולך בדרכיו ית', כי כידוע השי"ת צמצם את עצמו כביכול כדי לברוא את העולמות לשם הגילוי, כך האדם מצמצם את ישותו למען גילוי כבודו ית', והיינו "ובו תדבקון – הדבק בדרכיו, גמול חסידים וכו'" (רש"י דברים יג, ה).

חלק ב'. השתמש ברצונך החופשי

1. הרב אריה קפלן בספרו Handbook of Jewish Thought, כרך 1, 19-18:3 – בדיוק כפי שה' מבצע פעולות שהן טובות במהותן באמצעות רצונו החופשי, כך יכול גם האדם. על ידי שימוש ברצונו החופשי לעשיית טוב, אנו דומים לה'.

היות והטוב האולטימטיבי הוא הקב"ה בכבודו ובעצמו, הטוב האפשרי הגדול ביותר שהוא יתברך יכול להעניק לנו זה הוא עצמו. אין טוב יותר מאשר להגיע לדרגה של אחדות עם ה', הבורא של כל הטוב. מאחר וה' משתוקק לתת לאדם את הטוב ביותר האפשרי, הוא נתן לו את היכולת לדמות לו עצמו (דרך השם 1:2).

זוהי סיבה נוספת שהקב"ה נתן לאדם רצון חופשי. בדיוק כפי שהקב"ה פועל כישות חופשית, כך גם האדם. בדיוק כפי שהקב"ה פועל ללא הגבלה, כך גם האדם. בדיוק כפי שהקב"ה יכול לעשות טוב מתוך רצונו החופשי, כך גם האדם (דרך השם 1:2:2). לכן נאמר על האדם שהוא נברא בצלם אלקים (רמב"ם, הלכות תשובה 5:1, בראשית רבה 5:21).

חלק ג'. התרחק מן הרע

1. הרב יוסף אלבו, בספרו ספר העיקרים 3:27 – הליכה בדרכי ה' פירושה הימנעות מן הרע ועשיית הטוב.

ואחר שהענין הולך אחר הכוונה, יתבאר מזה גם כן שכל המצות שבתורה הן שיהיו מצות עשה או מצות לא תעשה הם דרך להקנות השלמות האנושי או מדרגה מה ממנו בהיותן נעשות על הכונה הראויה, כי לא עשית המעשים הטובים בלבד תביא את האדם לחיי העולם הבא, אבל גם ההמנע מעשות המעשים הרעים מפני יראת ה' יתן שלמות בנפש.

וזה כי לפי מה שבא מפורש בתורה והלכת בדרכיו) דברים כ"ח ט, ('נראה שההליכה בדרכי השם היא עקר העבודה שיעבוד בה האדם את השם, ונמצא המשורר מפרש שמי שהוא נמנע מעשות רע מפני יראת השם נקרא הולך בדרכי ה', 'אמר אשרי תמימי דרך ההולכים בתורת ה') 'תהלים קי"ט א, (כלומר אשריהם המון המאמינים הנקראים תמימי דרך שאינם מתחכמים על השם אבל הולכים בתמימות בתורת השם יתברך).

חלק ד. היה איש אמת

מלבד היותה מצווה בפני עצמה, להיות איש אמת זוהי אחת הדרכים לחקות את ה', מאחר והוא, יתברך, מתואר כ"רב חסד ואמת" (שמות לד, פסוק ו').

1. הרב ישראל מאיר קגן (החפץ חיים), בספרו שפת תמים, פרק 7 עמ' 26 – להיות איש אמת היא אחת הדרכים לקיים את המצווה של להיות כמו אלקים.

והוא מקיים בזה המצוות עשה דוהלכת בדרכיו, וכדאיתא בספרי על הפסוק ללכת בכל דרכיו: אלו דרכי הקב"ה, ה' ה' קל רחום וחנון ארך אפים ורב חסד ואמת וגו'.

2. ספר החינוך, מצוה מס' 74 – הברכה תבוא על אלה אשר מחקים את הקב"ה בהיותם נאמנים ורחומים.

שורש המצוה ידוע, כי השקר נתעב ונאלח בעיני הכל, אין דבר מאוס ממנו, והמארה והקללות בבית כל אוהביו...

ואין הברכה מצויה וחלה אלא במתדמים אליו במעשיהם, להיותם אמיתיים כמו שהוא אל אמת, ולהיותם מרחמים כמו שידוע שהוא רחום, ולהיותם גומלי חסדים כמו שהוא רב החסד...

סעיף V. החשיבות העיקרית של להיות כמו אלקים

1. תלמוד בבלי, מסכת שבת 127א – הכנסת אורחים היא מצוה גדולה אפילו יותר מאשר להיות בנוכחותו של הקב"ה. במילים אחרות: להיות כמו אלקים זה יותר חשוב מאשר להיות עם אלקים.

אמר רב יהודה אמר רב: גדולה הכנסת אורחים יותר מהקבלת פני השכינה, שנאמר אדני אם נא מצאתי חן בעיניך אל נא תעבור.

2. רבנו בחיי, בפירושו לבמדבר פרק טו פסוק לח, ועשו וכו' – הליכה בדרכי ה' כוללת בתוכה את כל שאר המצוות.

מצוה זו שקולה ככל המצוות שבתורה לפי שהיא האבן הראשה הכוללת תרי"ג אבנים יקרות.

3. ספר יראים עמ' 408 – ה' נתן לנו את המצווה ללכת בדרכיו, כדי שנוכל להיות מתוגמלים על עשיית כל יתר המצוות הכתובות בתורה, שכולן כלולות במצווה זו.

ללכת בדרכי המקום. צוה הב"ה את ישראל ללכת בדרכי המצוות דכתיב [דברים ח' ו'] 'ושמרת את מצוות ה' אלהיך והלכת בדרכיו ואע"פ שעל כל מצוה ומצוה נאמר עשה במקומה הוסיף לך הכתוב עשה אחר לקבל שכר.

סעיף VI. התוצאות של להיות כמו אלוקים

חלק א'. אנו הופכים להיות עם ה' כאשר אנו הולכים בדרכיו

1. דברים פרק כח, פסוק ט' – כאשר עם ישראל הולך בדרכי ה', אזי אנו באמת ראויים להיקרא "העם הנבחר".

וְקִימְךָ ה' לֹא לְעַם קְדוֹשׁ כְּאִשֶּׁר נִשְׁבַּע לְךָ כִּי תִשְׁמַר אֶת מִצְוֹת ה' אֱלֹהֶיךָ וְהִלַּכְתָּ בְּדַרְכָּיו:

חלק ב'. אנו משיגים אחדות עם ה'

1. רבי משה חיים לוצאטו, בספרו דרך השם 1:2:1-3 – כאשר אדם משתמש ברצון החופשי שלו באופן נכון על מנת לשפר את אופיו ופעולותיו, הוא נעשה יותר דומה לקב"ה, שהוא המושלם האולטימטיבי.

א:ב:א. ונמצא היות כונתו ית"ש בבריאה שברא, לברוא מי שיהיה נהנה בטובו ית' באותו הדרך שאפשר שיהנה בו:

א:ב:ב. ואולם גזרה חכמתו, שלהיות הטוב שלם, ראוי שיהיה הנהנה בו בעל הטוב ההוא. פירוש - מי שיקנה הטוב בעצמו, ולא מי שיתלוה לו הטוב בדרך מקרה.

ותראה שזוה נקרא קצת התדמות, בשיעור שאפשר, אל שלימותו ית'. כי הנה הוא ית"ש שלם בעצמו, ולא במקרה ...

א:ב:ג. ואמנם מלבד היות הבריה הזאת שקנתה השלימות ראויה לידבק בבוראה ית' מצד התדמותה לו, הנה על ידי קנותה השלימות לה, נמצאת מתדבקת והולכת בו, עד שסוף קנותה השלימות והמצאה מתדבקת בו, יהיה הכל ענין אחד.

2. הרב אליהו דסלר, בספרו מכתב מאליהו, כרך I, עמ' 221 – על ידי חיקוי פעולות החסד של הקב"ה אנו חווים אחדות של מטרה עם הקב"ה, שהוא המקור של כל החסד.

ואמרו ז"ל "ולדבקה בו – הדבק במדותיו, מה הוא רחום כו'..."

למדנו שיש בחי' עמוקה יותר בחסד – לא רק שרצונו של אדם להיטיב לזולתו לכד, אלא שירגיש בזה התאחדות עם בוראו, בהתאחדו עם חסדו ית' שהוא אמתת החסד.

שרק כשהדברים נעשים מתוך דבקות להשי"ת הם אמיתיים לגמרי.

3. הרב חיים פרידלנדר, בספרו שפתי חיים, כרך I, עמ' 204 – כמו שהמרכבה ממלאת אחר רצונו של הנהג, כך גם האדם ההולך בדרכי ה' זוכה להיות המרכבה של הנוכחות האלוקית בעולם הזה.

דרגה זו של הליכה בדרכי ה' בשלימות היא הנקראת בפי חז"ל "הצדיקים מרכבתו של מקום" (רש"י בראשית יז, כב).

ביאור הדבר: כמו שהמרכבה עושה את רצון הרוכב ונושאת אותו לכל מקום אשר יחפוץ, כך הצדיקים, השכינה רוכבת עליהם. בכל צעד שהם הולכים, הולכים בדרכי ה', ובכל מעשה שעושים, עושים רצונו של מקום, ועי"ז מקדשים את שמו, ומגלים כבודו ית' בבריאה...

4. באותו מקום, עמ' 205 – ללכת בדרכיו זו פעילות יומית מעשית ויכולה להתממש בצעדים קטנים ועקביים.

כל אחד ואחד במדרגה שלו צריך להשתדל לאמץ לעצמו את דרכי השי"ת ועי"כ להיות מרכבה לשכינה...

העבודה הקדושה המוטלת עלינו היא ללמוד ולהכיר את דרכי ה', ועי"כ לאמץ את דרכיו וללכת בהן. מדרגות רמות אלו בוודאי ניתנות לשיעורין.

כל מעשה קטן של חסד, נושא בעול עם חברו, התחשבות בזולת, ולפחות סבר פנים יפות לכל אדם – אשר זהו דבר גדול – והקדשת מחשבה איך להיטיב עם הבריות -

כל אלה הם צעדים ופסיעות בהליכה בדרכי השי"ת המביאים לקרבה ולדביקות בו ית'.

חלק ג. הבנה עמוקה של אלקות שהיא מעבר ליכולת השכלית

1. הרב אליהו דסלר, בספרו מכתב מאליהו, כרך IV, עמ' 49-50 – למרות שיש גבול להבנה השכלית שלנו את הקב"ה, אין גבול לרמת העידון שאנו יכולים להשיג לתכונות האופי שלנו. באופן זה אנו יכולים להשיג יותר הבנה של השלמות האלוקית מאשר באמצעות שכלנו.

על השגת השכל אמרו "במופלא ממך בל תדרוש וכו'" (חגיגה יג.), ועיין שם בפירוש רבנו חננאל שכתב "ואין צריך להסתכל בהן, שהמסתכל בהן בא בטירוף הדעת", היינו שלא רק שאסור, אלא שאי אפשר לחקור במופלא לשכל, כי המדמה להסתכל מעבר לגבול השכל דעתו מיטרפת.

אבל למידות האדם אין גבול; היינו שאין גבול לאפשרות העלייה במעלות רוחניות, ובפרט במדה החסד, שבה מתדמים אליו ית', כאמרם ז"ל "הידבק במדותיו – גמול חסדים, קבור מתים, בקר חולים, כמו שעשה הקב"ה" (רש"י דברים יג, ה) ...

ולדבקות זו אין גבול ושיעור, כי אין גבול לאפשרות העלייה בטהרת המדות, באמת ובחסד ובמסירת נפש באהבה.

חלק ד'. מי שנוהג כמו אלקים, מקדש את שמו

1. רמב"ם, אגרת הקודש, פרק א'.

ומאחר שכל מעשינו כדמיון מעשה השם יתברך נמצא שכל זמן שאנו עושין הטוב והישר, שאנו מקדשין שמו הגדול כאמרו (דברים ד) ומי גוי גדול אשר לו חקים ומשפטים צדיקים, לפי שאנו מתדמים לבוראנו יתברך. וכל זמן שלא נתנהג כשורה (וכל מעשינו) [ונעשה מעשים] מקולקלים, אנו מחללין בהם שם שמים, אחר שאנו מתדמים לו והנה מעשינו מכוערים.

ראה שיעור מורשה, קידוש השם וחילול השם, לגבי דיון מלא במושג של קידוש השם.

סעיף VII. ללמד את ילדינו להיות כמו אלקים

1. **בראשית פרק יח, פסוקים יח-יט – אברהם זוכה לשבחים בעיקר משום שהוא חנך את ילדיו, כולל את הדורות הבאים, ללכת בדרכי ה'.**

וְאַבְרָהָם הָיוּ יְהוָה לְגוֹי גָדוֹל וְעָצוּם וּנְבָרְכוּ בוֹ כָּל גּוֹי הָאָרֶץ: כִּי יָדַעְתִּיו לְמַעַן אֲשֶׁר יַצְוֶה אֶת בְּנָיו וְאֶת בֵּיתוֹ אַחֲרָיו וְשָׁמְרוּ דְרֹךְ ה' לַעֲשׂוֹת צְדָקָה וּמִשְׁפָּט לְמַעַן הִבְיֵא ה' עַל אַבְרָהָם אֶת אֲשֶׁר דִּבֶּר עָלָיו.

לא רק שהכנסת האורחים של אברהם היתה כזו שאין למעלה ממנה, אלא שהוא גם חנך את ילדיו להצטיין במצוות הכנסת אורחים, שהיא אחת הדרכים להיות כמו אלקים (בראשית יח, ז'; אהבת חסד ג', ב')

2. **הרב יצחק זילבר, בספרו קוד ההתנהגות היהודית, בפרק הדין ביניים בינאישיים, עמ' 3-242 – חינוך ילדינו לעזרה בבית ולהשגחה על אחים ואחיות וילדים אחרים, זו הדרך שבה הם לומדים ללכת בדרכי ה'.**

יש לחנך ילדים גם למצווה זו [של ללכת בדרכי ה'], ולהזכיר להם מדי פעם, שכאשר אנחנו מיטיבים לאנשים אחרים, בזאת אנו מחקים את דרכי ה', שהוא מיטיב עמנו.

באותו הקשר, ראוי לציין כאן כמה חשוב לערב ילדים – גם בנים וגם בנות – בעבודות הבית. חוץ מן הקיום הברור של מצוות כיבוד הורים [ראה שיעור מורשה, בנושא של כיבוד הורים], הילד שלומד לתרום את חלקו בתחום של מטלות הבית, בעיקר בעזרה לאחיו הקטנים, הוא מתאמן ב"והלכת בדרכיו" [הליכה בדרכי ה']. בנוסף, השתתפות במאמצי המשפחה מלמדת אותו כיצד להיות נושא בעול – לחלוק את הנטל, במקום לצפות שאחרים ישרתו אותו. כמו כן זה גם מטפח מידות (תכונות) ערכיות נוספות, כגון זריזות וחסד.

מטרות אלה הן כה חשובות, שכדאי לנו מאד לתת לילדים תפקידים בבית, אפילו אם זה יותר קל לעשות את העבודה ללא ה"עזרה" שלהם. כמו כן, עלינו לזכור תמיד, שמהטרה העיקרית שלנו היא לחנך את הילד לטפח את הרצון להשקיע מאמץ מצידו, ולא דוקא שאנחנו נהנה מעבודתו; לכן, עלינו לא להיות קפדניים ולצפות לתוצאות מושלמות. [מבוסס על הספר משפטי שלום, מאת הרב יצחק זילבר, פרק יג, הערת שוליים 61].